

Píseň: S134 - Jsme světa občané hrdí + **modlitba;** **Čtení:** Ex 20, 1-2+13 + Mt 5, 17 - 24

Milí přátelé,

minulý týden jsme začali symbolickou „druhou desku“ Desatera. První se věnuje vztahu mezi člověkem/lidmi a Bohem, druhá mezilidskému životu. Již minulý týden nápadně vysvitlo, jak křehké (pokud vůbec nějaké) jsou základy dodržování pouze „druhé desky“ bez přijetí také té první. Taková separace stromu a ovoce, příčiny a důsledku, principu a praxe přináší krom jiného alibismus, sobectví či „dvojitý metr“.

Nezabiješ v biblickém kontextu

Tím nápadněji u slova „Nezabiješ“. Dosl. „Nebudeš zabíjet“ - tvar slovesa r-c-ch je v imperfektu, tedy v nedokonavém tvaru. A oznamovacím způsobu - opět nejde o příkaz, nýbrž o oznámení, které vyplývá z „prvního desky“ (nebo slova?).

Často mají křesťané dojem, že Desatero vystihuje všechno potřebné k životu. To je holý nesmysl. Tóra (dosl. Zákon či Směrovka), čítající tzv. Pět knih Mojžíšových obsahuje čtyři knihy z velké části věnované dalším předpisům a zákonům (Ex-Lv-Nu-Dt), některé z nich pak takřka výhradně (Lv).

Tedy ani původní příjemci Božího zjevení a starší bratři křesťanů - židé - neměli za to, že Desatero „stačí“. Ba naopak, samozřejmě věděli, že je potřeba mnoho dalších předpisů - ať už rozvádějících nebo řešících situace, na které se s pouhým Desaterem odpovídá velmi nesnadno nebo to nelze vůbec (otázka ekologie, recyklace, jaderné energie, umělých oplodnění, obranné války atd.).

Tak ani šesté slovo Desatera „Nebudeš zabíjet“ nemá stačit. A bratry židy to nikdy ani nenapadlo - znalost Písma, zejména pak Tóry, je u nich pokládána za samozřejmou. A tento předpoklad je také většinou naplňován. Nakolik známe příběhy Tóry my?

Začněme tedy i my od základu, jazykově: Kořen r-c-ch, spíše vzácně užívaný v Písmu pro zabíjení, znamená „nezákonné, řád společenství narušující usmrcení“¹. Což opět není potřeba v židovství moc připomínat, ve starověkém židovstvu, kde byla hebrejšтина tak samozřejmá, jako čeština v Čechách, pak vůbec. Naše kulturní a jazyková odlišnost je naším břemenem, jímž se musíme „prokopat“ až k jádru věci, abychom mohli alespoň zaslechnout Boží slovo.

Tento základ pak vyjasňuje vlastně dodnes, o co má jít: Neřeší zabíjení mimo společenství Božího lidu (tam dnes asi rozšíříme), a tak nijak nezakazuje válku ani útočnou, ani obrannou. Avšak je formulováno proti každému zabíjení, které je „nezákonné či narušuje řád společenství“. Také vidíme, jak Ježíš hovoří v kázání na hoře o úplně stejném obsahu!

Nejde však o alibismus - jiné násilí či potenciální zabití Písmo řeší na jiných místech. Např.: Ex 21, 28-32 (potrkání býkem bližního); Ex 21, 33-34 (usmrcení zvířete z nedbalosti); Dt 13, 13-29 (lživé+pravdivé obvinění ohledně panenství snoubenky; cizoložství + znásilnění); Nu 4, 17-20 (manipulace s posvátnými předměty) atd.

Tedy stejně jako nese špatné ovoce oddělení první a druhé desky zákona, nese špatné ovoce, pokud oddělíme jednu část Písma od zbytku. Stejně pak platí např. pro používání počítače či automobilu, nejde o nějakou čistě náboženskou hermeneutiku.

Hranice nezabíjení

Původně tedy šesté slovo Desatera platilo jen dovnitř a uvnitř kruhu Israelců. Nechránilo cizince, přistěhovalce ani útočící (či bránící se!) národy. Neexistuje (a nikdy neexistoval srv. význam hebrejského kořene r-c-ch) tedy žádný rozpor mezi tímto slovem a např. obsahem knihy Soudců.

V průběhu dějin však již Israel nahlížel, že zákaz „nezákonného, řád společenství narušujícího usmrcení“ se týká také lidí mimo israelské společenství. Jak by mohla smrt

¹ Starý Zákon, Překlad s výkladem, str. 123

babylónského vládce nenarušit řád israelského společenství? Ba dokonce bylo nahlédnuto, že se toto týká i zvířat. Jak by usmrcení zvířete mohlo nenarušit řád společenství?

V průběhu dějin se tak postupně rozšiřovalo a dále rozšiřuje chápání působnosti tohoto slova. Stejně jako slova o posvátném dni, například. Nerozšiřuje se však jeho obsah jako takový - ten už v lexikálním základu obsahuje vše potřebné - nýbrž pouze naše omezené, sobecké a manipulativní chápání všech pravidel a zákonů, která se nás týkají. Takové rozšiřování vlastního chápání je velmi správné a Bohem chtěné!

Tak stejně, jako postupem času platí posvátný den odpočinku také pro cizince, zvířata, otroky atd. (Ex 20, 8-12), tak platí i šesté slovo čím dál širšímu kruhu stvoření. Dnes platí již pro všechny lidi obecně, neříká-li jiný předpis či specifická situace jinak². Ba dokonce se, na základě již starověkého porozumění, pomalu rozšiřuje také na zvířata (srv. např. již uvedený Ex 21, 28-34). Ačkoli to je část, která je pro křesťany mnohem obtížnější než pro židy. Zřejmě i kvůli tomu, že křesťané nikdy nepřinášeli zvířecí oběti ze svých stád, tak mají často zkreslenou představu o hodnotě zvířecího života.

Válka

Smí tedy Hospodinův věrný vést válku? Již od starověku si tuto otázku kladou všechna náboženství. A je velmi zajímavé, že takřka všechna náboženství, která obstála v testu časem, nakonec došla ke stejnému závěru: Útočná válka je zcela zapovězena (od doby zhruba babylónského exilu), avšak válka obranná je nejen dovolena, dokonce je morální povinností.

Židé jsou v systematické teologii ještě dál, neváhají říct, že pokud je ohrožen lidský život, pak má zejména ortodoxní žid *povinnost* porušit všech 613 micvot, tedy přikázání. Velmi inspirativní, velmi náboženské, protože velmi rozrušující lidské

² Avšak např. trest smrti byl už ve starověkém Izraeli vždy přepečlivě vážen. Srv. Mt 12, 2-8 / Mk 2, 23-28.

sobectví, které snadno pojímá obsah víry Bohu jako „spásu vlastní duše“. To je velmi nebiblické pochopení!

Euthanasie

Podobně i s usmrcením velmi konkrétním. Šesté slovo zapovídá jakékoli usmrcení, které vede k narušení společenství či jeho řádu. Což je formulace s nejasnými hranicemi, ale tak to má být. Narušuje společenství a jeho řád „dobrá smrt“ (z řeckého euthanatos)? Tedy dobrovolné ukončení života?

V drtivé většině případů, kdy je na ukončení života pomýšleno, tomu tak je. Narušuje společenství i jeho řád. Proto je sebezabití (současná etika správně hovoří o tom, že sebevražda už obsahuje odsuzující až zatracující konotace) v drtivé většině případů automaticky odmítnuto a zapovězeno. Nejsme dárci ani vlastního života, jsme pouze jeho příjemci. Tak nejsme ani vládci a pány vlastního života, jakkoli bychom to někdy rádi. Navíc jsme jako Hospodinovi věrní vázáni smlouvou s Bohem (ať už „starou“ či „novou“) - sebezabití by ji zrušilo, protože by odmítlo její předpoklad v daru života Stvořitelem světa.

Avšak zároveň jistě jsou případy, kdy dobrovolné ukončení životních funkcí nenarušuje společenství ani jeho řád. Ba dokonce mu prospívá. Což je možno pochopit zcela úděsně - avšak tomu brání další oddíly Písma - jako ospravedlnění likvidace všech, kteří jsou společnosti na obtíž. Což je velmi nápadné pro všechny totalitní režimy!

Avšak Desatero, ba celé Písmo, je Tórou, tedy Směrovkou, ke svobodě. Jen velice nezkušený člověk má za to, že neexistuje ospravedlnitelné dobrovolné ukončení vlastního života. Takové případy jsou a nemáme před nimi zavírat oči ani být pouze zákoničtí (jak před tím varuje Ježíš v úvodním čtení). Desatero není otrokářem ani nástrojem otroctví, naopak! Naše spravedlnost má o mnoho přesahovat spravedlnost zákonickou. Má být spravedlností milosrdnou a milostivou - tedy takovou, kterou nám prokazuje náš dobrý Otec v nebesích i jeho syn.

I já se tedy přidávám k závěrům protestantské etiky: Je ospravedlnitelné dobrovolné ukončení života v takové situaci, kdy je jisté, že zbývají pouze hodiny či dny a ještě k tomu naplněné nesmírným utrpením. Avšak každý takový případ je nutno velmi dobře zvážit v široké perspektivě i společenství. A neopustit pozici, že jde o něco ospravedlnitelného, nikoli dobrého. Opakem totiž otevíráme dveře doktoru Kevorkianovi a sebezabití každého, kdo trochu trpí. Např. lékařská etika se mnou však nebude souhlasit. Ačkoli lékařská praxe čato jednává proti své vlastní „profesní etice“.

Po velmi dobrém zvážení však necht' má poslední slovo ten, kterého se situace týká. S plným vědomím, že s lidským rozhodnutím ukončit svůj život i v takovéto situaci může Hospodin vnímat a posoudit jako selhání lidství i víry tváří v tvář zlu a utrpení. Ale také nemusí. A v každém případě je Bůh svoboden odpustit (i neodpustit).

Takovouto takřka kazuistikou bychom mohli naplnit hodiny a hodiny - další případy obecnější či konkrétnější přenechávám vašim otázkám, pokud by vás zajímali (např. euthanasie člověka udržovaného naživu pouze přístroji, který je navíc v kómatu či vegetativním stavu).

Dnes?

Šesté slovo je tedy sice na první pohled ochranou života, na druhý pohled je však mnohem víc. Chrání *také* řád, společenství, vztah ke Stvořiteli světa, k mimolidskému světu. Chrání také před pocitem přílišné důležitosti zla a utrpení - zejména v situacích, v nichž se zdá vládnout už jen utrpení a bolest.

Ne náhodou je v předpotopním světě veškerému tvorstvu dána za pokrm pouze „veškeré byliny nesoucí semena a stromy, na nichž rostou plody se semeny“ (Gn 1, 28-30). Je to až svět po potopě, tedy svět, v němž se Hospodin smířil s lidským zlem (Gn 8, 20 - 22) a svět, v němž na všechno tvorstvo padne strach a úděs z

člověka, v němž je člověku dán za pokrm každý pohybující se živočich (avšak bez krve; Gn 9, 1-4)³.

V biblickém pohledu je tedy konzumace jiných tvorů ovocem hříchu a zla člověka ve světě, kde se lidí ostatní tvorové bojí a děsí. A že se to člověku velice podařilo! Avšak je taková situace nutná? A ještě důležitější otázka: Je taková situace správná a dobrá?

Nemyslím. Hospodinovo milosrdenství je nesmírné a moudrost nepochopitelná. K dokonalosti lze pouze spět. Hříšný člověk objevil, jak je možné se stravovat bez působení utrpení jiným živým tvorům a přitom získávat vše potřebné pro svůj život. A ještě si pochutnat. Bílkoviny i další látky dokážeme vypěstovat.

Tak se nám pomalu otevírá svět, v němž již nebude potřeba oplodňovat krávy, bachyně, ovce ani další tvory, abychom pak mohli sníst je i jejich vlastně uměle a vynucené počaté i porozené potomky. Ba dokonce se pomalu otevírá svět, kdy to lidé ani nebudou chtít dělat.

Věřím, že jsme ještě velmi daleko naplnění Boží vůle. S pokorou přijímám, že je mou slabostí, že si bez masa nedovedu svůj život představit. A s důvěrou vyhlížím, že se mi to časem podaří. Nebo dalším generacím.

Pokud se totiž bojíme Božího soudu za činy, které jsme uskutečnili/neuskutečnili vůči lidem, máme se úplně stejně bát soudu za činy vůči světu mimolidskému. Hospodinův soud se nebude týkat jen mezilidských vztahů. Prvním bodem Božího soudu bude vztah právě k Bohu. A myslím, že vztahy mezilidské budou až na posledním, třetím místě. Jakkoli my je, ve své antropocentrické aroganci, považujeme za nejdůležitější. Přitom člověk je jediný tvor, ne kterém nezávisí žádný další živočišný druh...

Závěr

Desatero i ostatní oddíly Písma máme domýšlet. Stejně to dělal i ten, jehož příklad následujeme - Ježíš Kristus. Ten dokonce

³ Není tedy vyňato ani vepřové - tento zákaz opět přichází až časem jako vyrovnávání s magickými obřady kultů okolních národů.

protahuje „nebudeš zabíjet“ až k hněvu. Jde tedy mnohem dál než já v předchozím oddílu o zvířatech!

A má pravdu. Copak život a řád společenství (význam slova r-c-ch v šestém slovu!) nenarušuje už hněv a nenávisť? Ponižování? Zatracování? Někdy tak činí dokonce mnohem víc než „jen“ usmrcení - protože tyto jsou často živeny celá desetiletí a tak jako dlouho působící jed rozkládají jednotlivce i společenství zevnitř také dlouhá desetiletí. Nesmyslně, zbytečně, zle. Bohužel i křesťané a židé často více zápasí s ne-nenávisť (návisť?) vůči čemukoli na světě, než se zabíjením. Zde jsou bratři buddhisté mnohem dál.

Čeká nás ještě velmi dlouhá cesta spění k dokonalosti. Avšak je označena, vyznačena a prošlapána Hospodinem v Desateru, Tóře i Ježíši Kristu.

Tak následujme tento příklad a dotahujme a rozšiřujme působnost Desatera, Písma i naší víry, aby ovoce svobody, jež má přinášet, jednou platilo všemu stvoření v tomto vesmíru.

Píseň: S135 - K svobodě je dlouhé putování + **Modlitba Páně**
Rozhovor

Příště: Ex 20, 1-2+14